

особливістю підлітка, що сприяє розвитку самосвідомості, довільності, самоконтролю поведінки.

Перспективи подальшого дослідження психологічних вимірів самоствердження особистості підліткового віку ми пов'язуємо з подальшим аналізом атрибутивних індикаторів самоствердження особистості у період дорослішання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2-х кн.: Кн.1. Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
2. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. Санкт-Петербург: Питер, 2008. 398 с.
3. Блинова О.Є. Психологічні фактори суїцидальної поведінки у підлітковому віці. Актуальні проблеми суїцидології: зб.наук. праць. Київ, 2002. Ч. 1. С. 31–33.
4. Драгунова Т.В. Проблема конфликта в подростковом возрасте. Вопросы психологи. 1972. № 2. С. 25–38.

5. Завацька Н. Теоретичні підходи та основні методи психотерапії узалежненої поведінки: соціально-психологічний аспект: Монографія. Київ: Український видавничий консорціум, 2012. 260 с.

6. Кириченко Т.В. Особливості розвитку міжособистісної мовленнєвої комунікації підлітків. Psycholinguistics. Психолінгвістика. Психолінгвістика: зб. наук. праць. Серія Психологія. Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 23 (1). С. 119–138. doi:10.5281/zenodo.1211177.

7. Кон И.С. В поисках себя: Личность и ее самосознание. Москва: Политиздат, 1984. 335 с.

8. Никитин Е.П. Харламенкова Н.Е. Феномен человеческого самоутверждения. Санкт-Петербург: Алтея, 2010. 224 с.

9. Осьмак Л. Профілактика асоціальних форм самоствердження підлітків. Рідна школа. 1997. № 3. С. 37–40.

10. Толстых Н.Н. Использование методики неоконченных предложений. Социально-психологические и нравственные аспекты изучения личности: Сб. научн. тр. Москва: Просвещение, 1988. С. 95–109.

11. Фельдштейн Д.И. Психологические основы общественно-полезной деятельности подростков. Москва: Просвещение, 1992. 127 с.

УДК 159.911.2(040.3)

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ У ДЕТЕРМІНАНТАХ СУБ'ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ

Курова А.В., к. психол. н.,
старший викладач кафедри соціології та психології
Національний університет «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена вивченню проблеми суб'єктивного благополуччя особистості, яке розглядається як складне соціально-психологічне утворення. Виокремлюються його внутрішні детермінанти з урахуванням гендерних аспектів. Проаналізовано гендерні аспекти внутрішньої та зовнішньої мотивації, показники «емоційності комунікативної», емпірично досліджено їх вплив на відчуття суб'єктивного благополуччя особистості.

Ключові слова: суб'єктивне благополуччя, щастя, гендерні аспекти, зовнішня та внутрішня мотивація.

Курова А.В. ГЕНДЕРНЫЕ РАЗЛИЧИЯ В ДЕТЕРМИНАНТАХ СУБЪЕКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧИЯ ЛИЧНОСТИ

Статья посвящена изучению проблемы субъективного благополучия личности, которое рассматривается как сложное социально-психологическое образование. Выделяются его внутренние детерминанты с учетом гендерных аспектов. Проанализированы гендерные аспекты внутренней и внешней мотивации, показатели «эмоциональности коммуникативной», эмпирически изучено их влияние на переживание субъективного благополучия личности.

Ключевые слова: субъективное благополучие, счастье, гендерные аспекты, внешняя и внутренняя мотивация.

Kurova A. V. GENDER DIVERGENCES OF THE DETERMINANTS OF THE SUBJECTIVE WELL-BEING OF A PERSONALITY

Personal well-being and health represent a constant process of the realization of an individual self-actualization; unhappiness and illnesses cause the inability to become a full-fledged person. The investigation of the problem of a subjective well-being let us to make a considerable progress and to solve the problem of a personal choice of adequate coping-strategies that help to preserve our physical and psychological well-being, and to raise the living standard. Subjective well-being of a personality shows not only the inward human ecology, but it also controls his social behaviour.

Satisfaction or dissatisfaction of life determines too many human's acts, his various activities and behaviour: in everyday, economical, political life. This experience is a significant factor in the development of mind, emotions, expectations and interpersonal attitudes.

The satisfaction of life has a direct influence on humour, psychological state, individual psychological determination. The importance of this significant phenomenon is realized by an ordinary as well as scientific mind. At the same time, in many scientific researches satisfaction of life is interpreted as a quite simple phenomenon, like some appreciation, which is given by a person to characterize his current situation of life. Various aspects of subjective well-being, inward picture of this experience have been rarely chosen as subjects of psychological investigation.

Unfortunately in the majority of scientific researches the psychologist is examined as a personality without gender divergences, and this fact substantially restricts the understanding of the inner sense of the activity of the psychologist and, at the same time, it limits the revelation of possible ways of improvement of its efficiency. The main aim of this research consists in the analysis of the results of the empirical investigation that deals with gender divergences between determinants of the personally individual features.

For the statistical processing of empirical data, there were used the one-factor dispersion analysis, the arithmetical mean and the standard deviation. The one-factor dispersion analysis let us find out the statistically significant divergences between men and women. It is stated that among women future psychologists there is a big benefit in the communicative sphere. They are more inclined to the interpersonal communication; they willingly start their conversation and easily create new contacts. Besides, they initiate and manage the whole process of the communication with pleasure. Women psychologists have bigger indices in inner motivation, the activity itself is highly important, that's why they can achieve better results and become successful in their professional activity. They are ready to accept their personal features with all advantages and disadvantages, they accept different life circumstances more positively and women reveal better indices in social adaptation, than men psychologists.

Men psychologists possess better indices in subject activity, stability in various types of work and disposition towards physical labour. It has been determined that in the intellectual sphere, among women psychologists emotions certainly prevail the general activity, nevertheless men reveal some peculiarity: with the same "normal" activity, men either show emotions in mental activity or on the contrary, they stay calm.

Key words: *subjective well-being, happiness, gender aspects, external and inner motivation.*

Постановка проблеми. Поняття суб'єктивного благополуччя особистості є характеристикою особистості, яка відображає своєрідне ставлення до життя, до різних його аспектів. Дослідження суб'єктивного благополуччя засноване на парадигмі позитивної психології. Так, згідно з К. Петерсоном і М. Селігманом у позитивній психології предметом дослідження виступають ті психологічні феномени, які роблять життя людини *гідним того, щоб жити* [9]. Цей напрям досліджень у галузі психології особистості вийшов із традиційних рамок клінічної, соціальної, вікової психології і має своїм завданням дослідження *природи людського щастя*, сили надії, фундаментальних людських прагнень, що спрямовують життя у пошуках сенсу, адже задоволеність життям безпосередньо впливає на настрій, психічний стан, психологічну стійкість особистості. Значення цього важливого феномену добре усвідомлене в науці, але, враховуючи багатогранність цього поняття, доречно зазначити, що взаємозв'язок між його психологічними внутрішніми детермінантами, з урахуванням їх гендерних аспектів, є малодослідженим.

Ступінь розробленості проблеми. Перелік найбільш відомих і визнаних представників зарубіжної позитивної психології, з якими пов'язують її розвиток, містить імена А. Бандури, який досліджує проблему

суб'єктивної ефективності людини, Е. Діннера – проблему суб'єктивного благополуччя, К. Петерсона і М. Селігмана – «сильні» риси характеру, К. Ріфф – психологічне благополуччя, С.Р. Шнайдера – проблему дослідження надії; Фредріксон – роль позитивних емоцій у зумовленості здоров'я і благополуччя людини тощо.

У рамках позитивної психології розглядається проблема сутності психічного здоров'я та дослідження комплексу особистісних факторів, що забезпечують оптимальне функціонування особистості.

Е. Дінер у своїх роботах ввів поняття «суб'єктивне благополуччя» [9], яке складається з трьох основних компонентів: задоволення, приємних і неприємних емоцій, всі ці три компоненти разом формують єдиний показник суб'єктивного благополуччя. Так, виділяються когнітивні (інтелектуальну оцінку задоволеності різними сферами свого життя) й емоційні (наявність поганого чи хорошого настрою) сторони самоприйняття. Е. Дінер вважав, що більшість людей так чи інакше оцінюють те, що з ними трапляється, в дихотомічному вигляді «добре – погано», і така інтелектуальна оцінка завжди відображається відповідною емоцією. Суб'єктивне благополуччя покликане відображати рівень задоволення людини, тобто автор зрівнює суб'єктивне благополуччя з переживанням щастя.

Також емним і повним із погляду психології є визначення суб'єктивного благополуччя, надане К. Ріфф, яка розуміє цей феномен як багатофакторний конструкт, що є складним взаємозв'язком культурних, соціальних, психологічних, фізичних, економічних і духовних чинників [11]. За її висновками, суб'єктивне благополуччя – це складний «продукт», який виступає результатом впливу генетичної схильності, середовища й особливостей індивідуального розвитку.

Суб'єктивне благополуччя як характеристика особистості демонструє своєрідне «співвідношення особистості з життям», у якому, за К.О. Абульхановою-Славською, і потрібно шукати психологічні визначення особистості [1].

Вивчаючи суб'єктивне благополуччя особистості та її поведінку, зокрема з погляду його соціального аспекту, Т.В. Данильченко вказує на складність вивчення такого феномену, як соціальне благополуччя особистості, оскільки це явище «дуже важко операціоналізувати, знайти чіткі «вимірювані» параметри» [5, с. 83].

Але, на жаль, внутрішня психологічна структура суб'єктивного благополуччя у психологічній науці майже не досліджена. Також не приділено уваги ґендерним аспектам суб'єктивного благополуччя особистості, їх впливу на внутрішню та зовнішню мотивацію та на відчуття щастя взагалі.

Мета статті – проаналізувати проблему феномену суб'єктивного благополуччя особистості, вивчити його внутрішню структуру, а також виявити ґендерні відмінності у цих внутрішніх детермінантах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суб'єктивне благополуччя особистості є складним соціально-психологічним утворенням, яке містить такі компоненти: емоційні, когнітивні та конативні; формування цих компонентів здійс-

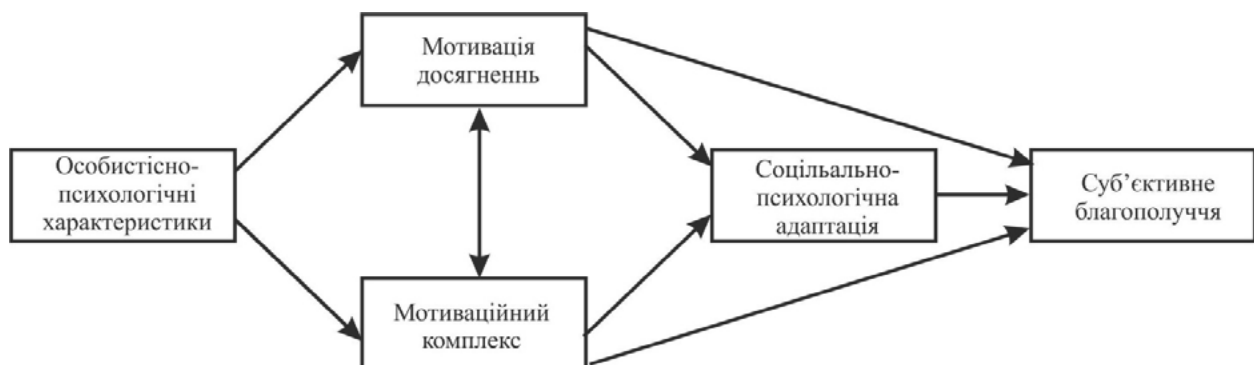
нюється у процесі соціально-психологічної діяльності, в системі реальних відносин особистості з об'єктами навколишньої дійсності, що складаються на основі соціально-психологічних настанов, цінностей і стратегій поведінки. Зазначимо, що на суб'єктивне благополуччя особистості впливають внутрішні (цінності та смислові утворення особистості, соціально-психологічні настанови, стратегії поведінки) та зовнішні (умови соціалізації) чинники (О.Є. Бочарова [4]).

Під час проведення емпіричного дослідження проблеми суб'єктивного благополуччя студентів-психологів наша увага була зосереджена на детальному огляді терміна «суб'єктивне благополуччя» та його структурної схеми. Виходячи з вищенаведених положень, ми припустили, що формування суб'єктивного благополуччя особистості відбувається послідовно. Базовими індивідуально-психологічними якостями виступають індивідуально-типологічні чинники, які, у свою чергу, формують вплив на мотиваційну сферу особистості.

Мотиваційні чинники забезпечують соціально-психологічну адаптацію, а також необхідний рівень благополуччя. Чинники соціально-психологічної адаптації також впливають на рівень суб'єктивного благополуччя.

Таким чином, структурна схема дослідження послідовного впливу особистісних детермінант на суб'єктивне благополуччя зображена на рис. 1.

Зазначимо, що під час вивчення вітчизняних досліджень у сфері благополуччя було з'ясовано, що між чоловіками та жінками існують відмінності в оцінці та способах відчуття власного благополуччя. Зокрема, в дослідженнях Т.В. Бескової проблеми задоволеності життям та ставлення до успіхів оточуючих людей визначені відмінності в засобах переживання задоволеності власним життям [3].

Рис. 1. Модель послідовного впливу особистісних детермінант на суб'єктивне благополуччя

Таким чином, було зроблено висновок: вплив психологічних індивідуально-особистісних детермінант на рівень суб'єктивного благополуччя може відрізнитися за статеву ознакою. Отже, дослідження поставленої гіпотези буде відбуватися у порівняльному аналізі між жінками та чоловіками. У рамках емпіричного дослідження поставленої проблеми було обстежено 120 осіб, із них 33 особи – чоловіки та 87 осіб – жінки (студенти першого та другого курсів психологічного фаху на базі ОНУ ім. І.І. Мечникова).

Для аналізу впливу біологічної статі на показники психологічного благополуччя особистості було проведено однофакторний дисперсійний аналіз та оцінено такі описові статистики, як арифметичне середнє (M) та стандартне відхилення (SD) за всіма шкалами застосованих методик. Однофакторний дисперсійний аналіз дозволив виявити статистично значущі відмінності між чоловіками та жінками.

Так, за шкалами опитувальника соціально-психологічної адаптації за показниками «Самоприйняття» та «Прийняття інших», методикою вивчення мотивації професійної діяльності К. Замфір за показниками «Внутрішня мотивація» та «Зовнішня позитивна мотивація», опитувальника формально-динамічних властивостей індивідуальності В.М. Русалова за показниками «Ергічність психомоторна», «Ергічність комунікативна», «Пластичність комунікативна», «Швидкість комунікативна», «Емоційність інтелектуальна» й «Емоційність комунікативна» ми виявили статистично значущі відмінності між показниками вибірок чоловіків і жінок.

Аналіз показників формально-динамічних властивостей індивідуальності, за В.М. Русаловим, необхідно розпочати з комунікативного блоку, у шкалах якого виявлено найбільші рівні показників в опитувальнику, що не суперечить твердженням, що саме комунікативна сфера закладається в основу успішного професійного розвитку майбутнього психолога. Всі шкали цього блоку, а саме «Ергічність комунікативна», «Пластичність комунікативна», «Швидкість комунікативна» й «Емоційність комунікативна» мають статично значущі відмінності між чоловіками та жінками, що свідчить про різне ставлення, різні методи та стратегії у будівництві комунікативного процесу. У жінок показники за всіма шкалами комунікативної сфери вищі, ніж у чоловіків. Так, у жінок за показниками шкали «Ергічність комунікативна» ($M=33,649$) існує більша потреба в спілкуванні та тяга до людей, намагання встановити комунікативне лідерство ($M=30,606$). Проте розподіл значень стандартного відхилення говорить

про більшу гомогенність саме чоловічої вибірки ($SD=6,230$). За показниками шкали пластичності комунікативної можна впевнено стверджувати про перевагу жінок ($M=31,195$), тобто у жінок сильніше бажання встановлення нових контактів і соціальних зв'язків, ніж у чоловіків. Звертаючи увагу на відносно перебільшення значень стандартного відхилення у жінок ($SD=5,158$), можна констатувати, що чоловіки ($SD=4,532$) володіють меншою кількістю комунікативних програм. Шкала швидкості комунікативної виявляє у жінок вищу швидкість мовної активності та вербалізації ($M=35,909$), також варто зауважити, що значення за цією шкалою є найбільшими в цій методиці та відповідають найвищим популяційним нормам. Значення стандартного відхилення порівняно за групами вибірок майже однакове ($SD=5,355$ у чоловіків і $SD=5,395$ у жінок), тому свідчить про однаковий кількісний рівень володіння навичками пластичності у спілкуванні.

За показниками «Емоційність комунікативна» також виявляється перевага жінок за середніми значеннями вибірки ($M=26,242$ у чоловіків і $M=29,688$ у жінок). Жінкам притаманна багатша палітра емоційних станів і більша чутливість до відтінків міжособистісних відносин у процесі спілкування, що є одним з основних навичок у роботі майбутнього психолога. Аналіз показників стандартного відхилення за шкалою емоційності комунікативної дав такі результати: $SD=4,373$ у чоловіків і $SD=4,508$ у жінок, тобто у чоловіків вибірка більш гомогенна. Отже, серед чоловіків існує менша відносна частка осіб із високими та низькими значеннями реалізації комунікативної сфери.

Розглянемо результати аналізу методик, які відповідають дослідженню мотиваційного комплексу студентів – майбутніх психологів.

За показниками за шкалою потреби в досягненнях методики Ю.М. Орлова (табл. 1) можна констатувати, що, на жаль, потреби у досягненнях сучасної молоді відповідають майже середньому середньопопуляційному рівню. Значення стандартного відхилення ($SD=1,555$ у чоловіків, $SD=1,625$ у жінок) свідчать про більшу визначеність у своїх потребах у досягненнях у чоловіків і більшу гетерогенність оцінки своїх потреб у жінок [7, с. 29].

Внутрішня мотивація, зовнішні позитивні та негативні впливи на мотивацію утворюють єдиний мотиваційний комплекс особистості за методикою вивчення мотивації професійної діяльності К. Замфір [6]. За показниками шкали «Внутрішня моти-

вація» та «Зовнішня позитивна мотивація» виявлено статично значущі відмінності між вибірками чоловіків і жінок (табл. 2). Жінки ($M=4,286$) виявилися більш мотивованими внутрішньо, ніж чоловіки ($M=3,712$), за щільністю розподілу стандартного відхилення ($SD=0,620$ у жінок і $SD=0,848$ у чоловіків) – більш зосереджені й усвідомлені у внутрішній організації досягнення своїх цілей.

Також, за шкалою «Зовнішня позитивна мотивація», для жінок важливіше, ніж для чоловіків, отримувати задоволення від професії та процесу професійної діяльності ($M=3,766$ у жінок і $M=3,433$ у чоловіків), проте значення стандартного відхилення свідчать про однаковий характер розподілу

даних ($SD=0,663$ у жінок і $SD=0,658$ у чоловіків).

Зовнішні негативні мотиваційні прояви майже однаково впливають на мотиваційний фон особистості жінки чи чоловіка. Під час аналізу показників стандартного відхилення (у чоловіків $SD=0,899$, у жінок $SD=0,990$) зрозуміло, що вибірка чоловіків є більш гомогенною, отже, серед обстежених чоловіків відносна частка осіб із високими та низькими значеннями зовнішньої негативної мотивації нижча, ніж у жінок. Тобто, чоловікам притаманні «вужчі» коридори реагування на зовнішні негативні впливи.

Такого ж висновку дійшов К. Замфір, стверджуючи, що тип мотивації впливає

Таблиця 1

Аналіз потреби в досягненнях (методика Ю.М. Орлова)

Показники		Чол.	Жін.	W	p	F	p	V	p
Шкала потреби в досягненнях	M	4,333	4,169	0,024	0,877	0,243	0,623	-	-
	SD	1,555	1,625						

Таблиця 2

Аналіз особливостей соціально-психологічної адаптивності особистості

Показники		Чол.	Жін.	W	p	F	p	V	p
Внутрішня мотивація	M	3,712	4,286	6,903	0,010	-	-	12,282	0,001
	SD	0,848	0,620						
Зовнішня позитивна мотивація	M	3,433	3,766	0,101	0,751	5,845	0,017	-	-
	SD	0,658	0,663						
Зовнішня негативна мотивація	M	3,606	3,487	0,702	0,404	0,352	0,554	-	-
	SD	0,899	0,990						

Примітка: жирним шрифтом виділені показники, за якими виявлено статистично значущі ($p<0,05$) розбіжності; W – критерій Левена; F – критерій Фішера; V – критерій Уелча.

Таблиця 3

Аналіз даних за шкалами опитувальника соціально-психологічної адаптації

Показники		Чол.	Жін.	W	p	F	p	V	p
Самоприйняття	M	71,848	77,870	0,125	0,724	6,804	0,010	-	-
	SD	11,635	10,860						
Прийняття інших	M	55,636	65,286	1,750	0,189	14,590	0,001	-	-
	SD	15,110	10,647						
Емоційний комфорт	M	57,242	61,117	0,888	0,348	1,539	0,217	-	-
	SD	13,560	15,580						
	SD	0,848	0,620						

Примітка: жирним шрифтом виділені показники, за якими виявлено статистично значущі ($p<0,05$) розбіжності; W – критерій Левена; F – критерій Фішера; V – критерій Уелча.

Таблиця 4

Аналіз даних за шкалою суб'єктивного благополуччя

Показники		Чол.	Жін.	W	p	F	p	V	p
Шкала суб'єктивного благополуччя	M	5,182	4,844	1,426	0,235	0,939	0,335	-	-
	SD	1,878	1,582						

не тільки на ефективність праці, а й на особистість робітника [6]. Висока задоволеність можлива за умови переважання внутрішньої мотивації: якщо переважає зовнішня мотивація, то праця стає просто засобом для досягнення чогось, не будучи самоціллю; вона виступає як обов'язок чогось зовнішнього, як ціна за придбання благ, необхідних людині. Якщо внутрішня мотивація є джерелом розвитку людини, стимулює вдосконалення професійної майстерності, то зовнішня мотивація орієнтує її на суто особисті інтереси (цілі), пригнічує колективне прагнення, призводить до відчуження від колективу. Зовнішня мотивація не стимулює належною мірою професійного розвитку, перетворює працю в діяльність, що здійснюється під тиском зовнішньої необхідності.

Інтегральні показники опитувальника соціально-психологічної адаптації за шкалами «Самоприйняття» та «Прийняття інших» статистично відрізняються між чоловіками та жінками. Результати дослідження зведені наочно у табл. 3. Так, чоловіки виявилися менш схильними до аналізу себе та властивостей своєї особистості, зосереджують менше уваги на прийнятті себе та інших осіб (самоприйняття $M=71,848$, прийняття інших $M=55,636$).

Жінки, навпаки, виявили вищі показники за середньогруповим рівнем шкали та відповідно характеризувалися більшим прийняттям своїх і чужих недоліків і меншим рівнем внутрішнього конфлікту (самоприйняття $M=77,870$, прийняття інших $M=65,286$).

Також за значеннями стандартного відхилення ($SD=11,635$ у чоловіків і $SD=10,860$ у жінок) жіноча вибірка має більш гомогенний характер, що також говорить про вищу здібність жінок до свідомого прийняття себе та інших осіб. Відчуття емоційного комфорту притаманне обом групам і не має статистично значимих відмінностей. Проте за середньоарифметичними значеннями останньої шкали жінки почуваються комфортніше за чоловіків ($M=61,117$ у жінок і $M=57,242$ у чоловіків), що може бути зумовлене більш розвинутою емоційною складовою частиною у жінок.

За даними розрахунків за критеріями Левена та Фішера статистично значимих відмінностей між чоловіками та жінками за шкалою суб'єктивного благополуччя виявлено не було (табл. 4). Таким чином, рівень суб'єктивного благополуччя майже однакокий у групах порівняння та наближається

до середньопопуляційних норм (5,5 стена). Отже, використання показника суб'єктивного благополуччя як критеріальної змінної, що відображає оптимальне функціонування індивіда, є доцільним у рамках наявної схеми дослідження. Стандартне відхилення у вибірці жінок нижче ($SD=1,582$), ніж у чоловіків ($SD=1,878$), що може пояснюватися як міра зосередженості жінок на певних визначених категоріях благополуччя.

Отже, за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу за критеріями Левена (V), Фішера ($F_{(1, 109)}$) та Уелча (W) були виявлені статично значущі ($p<0,05$) відмінності між групами жінок і чоловіків. Зокрема, потрібно зосередити увагу на показниках опитувальника формально-динамічних властивостей індивідуальності В.М. Русалова, який ми застосовували як інструментарій для вивчення індивідуально особистісних рис майбутніх психологів.

Висновки з проведеного дослідження. Суб'єктивне благополуччя інтерпретується як узагальнене та відносно стійке переживання, що для особистості має особливу значущість. Також воно є важливою складовою частиною домінуючого психічного стану особистості.

Дослідивши гендерні відмінності у детермінантах суб'єктивного благополуччя особистості, зазначимо, що у жінок виявлена значна перевага за значеннями комунікативного блоку. Жінки виявилися більш схильними до міжособистісного спілкування. Вони охоче починали розмови та здобували нові контакти, їм значно легше будувати процес спілкування та володіти ініціативою у комунікації. До того ж, жінки є більш мотивованими внутрішньо, для них важлива сама діяльність за своєю суттю, отже, вони можуть досягти більшого успіху та результатів у професійній сфері. Вони готові до самосприйняття власної особистості з усіма перевагами та недоліками, позитивно ставляться до різноманітних життєвих проявів, більш соціально адаптовані, ніж чоловіки. Чоловіки виявили кращі показники предметної діяльності, витривалість до різноманітних навантажень і схильність до фізичної праці. Виявлено, що суб'єктивне благополуччя є психологічним конструктом, що не залежить від статі.

Подальші перспективи дослідження полягають у глибшому вивченні внутрішньої структури суб'єктивного благополуччя та у створенні гендерних моделей суб'єктивного благополуччя особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абульханова-Славская К.А. Деятельность и психология личности. М.: Педагогика, 1980. 234 с.
2. Барінова Л.Я. Психологічна компетентність особистості. Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. Психологія. 2014. Т. 19. Вип. 1 (31). С. 29–36.
3. Бескова Т.В. Социально-демографические детерминанты субъективного благополучия личности. Современные проблемы науки и образования. 2014. № 5. С. 34–45.
4. Бочарова Е.Е. К вопросу о внутренних детерминантах субъективного благополучия личности. Известия ПГПУ им. В.Г. Белинского. 2008. № 10. С. 226–231.
5. Данильченко Т.В. Особливості соціальної поведінки осіб з різним типом суб'єктивного соціального благополуччя. Наука і освіта. 2016. № 5. С. 83–89.
6. Замфир К. Удовлетворенность трудом. М.: Инфра М, 2001. 224 с.
7. Курова А.В. Гендерні відмінності в детермінантах індивідуально-особистісних властивостей майбутніх психологів. Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. Психологія. 2017. Т. 22. Вип. 4 (46). С. 27–33.
8. Ямницький О.В. Дослідження факторів привабливості професії у майбутніх практичних психологів. Актуальні питання психологічної науки. 2014. Вип. 8. С. 191–194.
9. Diener Ed., Oishi Shigehiro, Richard E. Lucas. Personality, Culture and Subjective Well-Being: Emotional and Cognitive Evaluations of Life. Annu. Rev. Psychol. 2003. Vol. 54. P. 403–425.
10. Peterson, C., and Seligman, M.E.P. Character strengths and virtues: A handbook and classification. 2004, New York: Oxford university Press.
11. Ryff C.D. Keyes C.L.M. The structure of psychological well-being revisited. Journal of Personality and Social Psychology. 1995. Vol. 69. P. 719–727.

УДК 159.9.015

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗНАКУ В УМОВАХ НЕВРОЗУ

Мазяр О.В., к. психол. н.,
доцент кафедри соціальної та практичної
Житомирський державний університет імені Івана Франка

У статті представлено оригінальні концептуальні погляди на проблему формування знаку. Знак представлений як суперечливе за змістом психічне утворення, яке не набуває остаточного формування. Формування знаку в людини забезпечує процеси синонімії та антонімії. Невроз є перериванням розвитку знакової системи людини. Цей процес спричинюється розриванням абсурдного зв'язку між двома елементами знаку, в основі якого лежать помилкові результати рефлексії.

Ключові слова: *невроз, абсурд, знак, значення, рефлекс.*

Мазяр О.В. СТРУКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЗНАКА В УСЛОВИЯХ НЕВРОЗА

В статье представлены оригинальные концептуальные взгляды на проблему формирования знака. Знак представлен как противоречивое по содержанию психическое образование, которое не приобретает окончательной формирования. Формирование знака обеспечивают процессы синонимии и антонимии. Невроз является прерыванием развития знаковой системы человека. Этот процесс вызывается разрывом абсурдной связи между двумя элементами знака, в основе которого лежат ошибочные результаты рефлексии.

Ключевые слова: *невроз, абсурд, знак, значение, рефлекс.*

Maziar O.V. STRUCTURAL FEATURES OF THE SIGN IN CONDITIONS OF NEUROSIS

The article presents original conceptual views on the problem of formation of a sign. The peculiarity of the sign signaling of a person in comparison with the natural signaling of animals is that the reflex principle is not dominant in this signal system. At the same time, the reflex response is available for human, but at the conscious level it does not direct its behavior. The phenomenon of human thinking grows not from the intellectual activity of the animal, but represents the opposition to it. In the psychological organization of a person the sign is controversial in the content formation which is constantly in development and can not acquire the final formation. The sign as a unit of the human signaling system is structurally composed of two elements, which form a formal identity, but are substantially non-identical. One of the elements is realized and is dominant, the other is subdominant. The specificity of such a mental organization allows a person to form absurd cognitive relationships between different signs, which provides a deviation from direct reflex response. Formation of the sign for a person is provided by processes of synonymy and antonymy that are absent in the animal signaling system. The essence of thinking is in the disabsurdization of the sign. Neurosis is an interruption of the development of the human sign system. Neurosis is caused by breaking the absurd connection between the two elements of the sign. This happens as a result of the reflection error, when the antonym of the dominant element begins to be perceived as a subdominant element. Psychotherapy consists in the fact that the subject